

حکومت پهلوی

زندگی نامه علی اکبر دهخدا - اولین رئیس جمهور ایران

نویسنده: شمشاد امیری خراسانی

انتشار: ۲۶ فروردین ۱۳۹۱ - ۵ دقیقه مطالعه

چکیده مقاله

علی اکبر دهخدا، مردی که قرار بود اولین رئیس جمهور ایران شود در دوران معاصر، ایران زمین شاهد طلوع و افول بزرگمردان بسیاری بوده است که در جنبه های مختلف یادگارهای شگفتی از خود برجای گذارده و نام خود را در تاریخ جاودانه کرده اند، اما در این میان کمتر کسی است که در هر عرصه که وارد شده، یادگاری خطیر از خود برجای نهاده باشد. علی اکبر دهخدا یکی از این مردان است. مردی که او را غالباً با لغت نامه اش می شناسیم و بسیار شگفت زده خواهیم شد آن هنگام که بدانیم لغت نامه یکی از آخرین کارهای خطیر دهخدا بوده و نوشت

علی اکبر دهخدا، مردی که قرار بود اولین رئیس جمهور ایران شود

در دوران معاصر، ایران زمین شاهد طلوع و افول بزرگمردان بسیاری بوده است که در جنبه های مختلف یادگارهای شگفتی از خود برجای گذارده و نام خود را در تاریخ جاودانه کرده اند، اما در این میان کمتر کسی است که در هر عرصه که وارد شده، یادگاری خطیر از خود برجای نهاده باشد.

علی اکبر دهخدا یکی از این مردان است. مردی که او را غالباً با لغت نامه اش می شناسیم و بسیار شگفت زده خواهیم شد آن هنگام که بدانیم لغت نامه یکی از آخرین کارهای خطیر دهخدا بوده و نوشتن آن را زمانی آغاز کرد که از فعالیتهای سیاسی، اجتماعی و حرفه روزنامه نگاری محروم شد و در نوعی تبعید به سر می برد.....

و باز بیشتر تعجب می کنیم آن زمان که آگاه شویم این مرد که ما او را یک ادیب و محقق ادبی می دانیم در دو دوره حساس از تاریخ این سرزمین که می رفت پادشاهی جای خود را به نظام جمهوری بسپارد، به عنوان تنها کاندیدای ریاست جمهوری ایران مطرح شده و فقط در اثر اینکه جمهوری در آن دوره ها مجال تحقق نیافت، نام دهخدا به عنوان اولین رئیس جمهور ایران ثبت نشد.

علی اکبر دهخدا در سال ۱۲۵۷ ه.ش در تهران به دنیا آمد ولی اصلیت او قزوینی است. در اوان جوانی که مدرسه سیاسی تازه گشایش یافته بود، دهخدا در آن مدرسه مشغول تحصیل شد و زبان فرانسوی را به خوبی فرا گرفت. در سال ۱۲۸۱ ه.ش به عنوان منشی سفارت ایران در بالکان به وین رفت و در سال ۱۲۸۴ ه.ش به ایران بازگشت.

در اوائل نهضت مشروطه، میرزا جهانگیرخان شیرازی که تازه روزنامه صور اسرافیل را بنیان نهاده بود از دهخدا برای نویسندگی آن روزنامه دعوت کرد و خیلی زود او به عنوان مهمترین نویسنده "صور اسرافیل" شناخته شد. در آن دوره دهخدا یک مقاله جدی سیاسی یا اجتماعی را در ابتدای روزنامه و یک مطلب طنز تحت عنوان "چرند و پرند" در انتهای روزنامه و با یک نام مستعار منتشر می کرد که در اغلب موارد نام مستعار او "دخو" بود.

شیوه نگارش چرند و پرند را می توان شیوه جدیدی در روزنامه نگاری به شمار آورد که بعد از دهخدا نیز توسط روزنامه نگاران بسیاری به کار گرفته شد.

مقالات چرند و پرند چنان نیشدار و پرتطرفدار بودند که به شکایات بسیاری علیه "دخو" منجر شد که اتفاقاً شاکیان نیز

همه از رجال سیاسی و غالباً نمایندگان مجلس بودند تا آنجا که دهخدا را به منظور ارائه توضیحات به مجلس ملی فرا خواندند و او به دفاع از خود برخاست.

با شروع استبداد محمدعلی شاه، دهخدا و چند نفر دیگر از جمله تقی زاده در سفارت انگلیس تحصن کردند و بعد از این واقعه از ایران تبعید شدند.

دهخدا، "صور اسرافیل" را در پاریس و بعدها در سوئیس منتشر کرد و شعر معروف "یاد آر ز شمع مرده یاد آر" را که در سوگ میرزا جهانگیرخان شیرازی، موسس صور اسرافیل، سروده بود در آخرین شماره از این سری به چاپ رساند.

پس از آن او و گروهی از دوستانش به استانبول رفتند و دهخدا سردبیری نشریه "سروش" را بر عهده گرفت. با فتح تهران و سقوط محمد علی شاه، انتخابات دوره دوم مجلس شورای ملی برگزار شد و دهخدا بدون اینکه در انتخابات شرکت کند از طرف مردم کرمان به عنوان نماینده انتخاب شد و به مجلس رفت.

با آغاز جنگ نخست جهانی و اشغال ایران از شمال توسط روسیه و از جنوب توسط انگلستان و سقوط دولت، او با عده ای دیگر از سیاستمداران ابتدا به قم و سپس به کرمانشاه رفتند و دولتی تحت عنوان "دولت در مهاجرت" تشکیل دادند که زود منحل شد.

بعد از آن در دوره ضعف احمدشاه و مباحثی که در خصوص تبدیل سلطنت به جمهوری مطرح شده بود، دهخدا به عنوان تنها نامزد نخستین ریاست جمهوری ایران شناخته شد که این طرح، به عمل در نیامد.

پس از آن به نظر می رسد حکومت رضا شاه او را منزوی ساخت و دهخدا نیز از فعالیتهای سیاسی دست کشید و به فعالیتهای علمی و ادبی پرداخت.

کار لغتنامه نیز زمانی شروع شد که دهخدا به مدت دو سال و نیم در میان ایل بختیاری به سر می برد و در واقع او فیش برداریهای خود را در این دوره شروع کرد.

به گزارش مهر، با تاسیس دانشگاه تهران، دهخدا به عنوان رئیس دانشکده حقوق و علوم سیاسی مشغول به کار شد و در جریانات سیاسی بین ملی شدن صنعت نفت و کودتای ۱۳۳۲ قرار بود او رئیس شورای سلطنت شود و با استقرار حکومت جمهوری، رئیس جمهور ایران شود که با جریان کودتای ۲۸ مرداد، این بار نیز طرح جمهوری شکست خورد و ماموران کودتا به خانه دهخدا ریختند و او را مورد ضرب و شتم قرار دادند.

دهخدا پس از آن تا زمان مرگ فقط به کار لغتنامه پرداخت تا اینکه در روز دوشنبه هفتم اسفندماه ۱۳۳۴.ش. در خانه خود در تهران درگذشت و پیکر او را در گورستان ابن بابویه در شهر ری به خاک سپردند. روحش شاد و نامش جاودان باد.

شمشاد امیری خراسانی، «زندگی نامه علی اکبر دهخدا - اولین رئیس جمهور ایران»، پارسیان دژ، ۱۳۹۱.

خواندن مقاله و پیوست‌های آن در وبسایت پارسیان دژ

نشانی ثابت این نسخه:

<https://parsiandej.ir/articles/992/pdf/علی-اکبر-دهخدا.pdf>

آخرین ویرایش مقاله: ۹ اردیبهشت ۱۴۰۰